

Fredagen den 21 november

Kl. 15.00

Förhandlingarna leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 13 innevarande månad.

§ 2 Om följderna av begränsning av importen inom beklädnadsområdet

Herr handelsministern LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr Ullstens (fp) den 11 november anmälda fråga, 1975/76:88, och anförde:

Herr talman! Herr Ullsten har frågat mig huruvida regeringen när den behandlat frågan om en begränsning av importen på beklädnadsområdet beaktat risken för försämrad sysselsättning inom den svenska industrin till följd av handelsrestriktioner riktade mot vår export.

De svenska åtgärderna har helt förestavats av säkerhetspolitiska skäl. Med hänsyn till detta och till att åtgärderna har så stor betydelse för vår försörjning måste de genomföras oavsett risken för motåtgärder.

Det finns, såvitt man nu kan bedöma, ingen anledning att räkna med motåtgärder som påverkar sysselsättningen.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Det är alldeles uppenbart att den här åtgärden från regeringens sida inte har blivit någon succé. Kritiken har varit hård från alla håll och oavsett vilken utgångspunkt den haft.

För det första: Om man betraktar saken från en principiell synpunkt är det lätt att se att det här rör sig om ett klart brott mot frihandelsprincipen, och inte bara mot principen utan också mot både anda och mening i de förpliktelser som Sverige har genom vår anslutning till GATT-reglerna, genom medlemskap i EFTA och genom vårt frihandelsavtal med EG.

För det andra: Skoproducenterna och deras anställda, som man skulle hjälpa, säger naturligtvis inte nej till den här åtgärden, men de menar att importrestriktioner i varje fall på denna nivå är helt verkningslösa. Och Skohandlarförbundet sade häromdagen att vad regeringen åstadkommit är en "oaptitlig soppa" som därtill "är föga tjanlig som näring åt den svenska skoindustrin".

För det tredje: Sverige arbetade nyligen – inte minst genom herr statsrådets egen medverkan – i Förenta nationerna aktivt för en ny ekonomisk världsordning. De här åtgärderna strider ganska klart mot en av de vik-

*Om följderna av
begränsning av
importen inom
beklädnadsområ-
det*

Fredagen den
21 november 1975

*Om följderna av
begränsning av
importen inom
beklädnadsområdet*

tigaste tankarna i det dokumentet; den att rika länder skall riva sina handelshinder mot lågprisimporten. Vad regeringens beslut innebär är ju precis raka motsatsen.

Men även om vi i vanlig ordning skulle välja att se den här saken ur rent svensk synvinkel är åtgärderna mycket tvivelaktiga.

Det är alldeles klart att samhället måste vara berett att ta sin del av ansvaret för sysselsättningen inom sko- och tekoindustrierna, och vi måste naturligtvis också klara vår försörjning i händelse av en avspärning. Men ingen kan väl ändå på allvar mena att priset härför är totalt ligkiltigt. Därför utgår jag från att det karska svar som herr Lidbom nu lämnat egentligen inte är så bokstavligt menat som det låter. Tydligt är det så att man inom regeringen menat att dessa åtgärder inte betyder speciellt mycket materiellt sett för de länder som exporterar skor till Sverige. Vad man då har bortsett ifrån är att den bedömningen i och för sig är ganska ligkiltig och att det väsentliga är – och det borde regeringen ha insett – att man från EG:s håll ser detta som en viktig principiell fråga. För att undvika att andra länder handlar på samma sätt måste man statuera exempel. Det är precis vad man har gjort. De exemplen kan bli mycket dyra för den svenska sysselsättningen, eftersom de drabbar våra basindustrier.

Därför tycker jag, herr talman, att det enda rimliga från regeringens sida är att – för att undvika ytterligare motåtgärder – dra tillbaka beslutet.

Herr handelsministern LIDBOM:

Herr talman! Herr Ullsten tyckte svaret var karskt. Jag tycker hans egna ord var kategoriska och onyanserade.

Den första utgångspunkten är väl ändå att det torde råda en rätt stor enighet i denna riksdag om att vi behöver en beklädnadsindustri, inkl. en skoindustri, från rent ekonomiska synpunkter och försvarsberedskaps-synpunkter.

Den andra frågan är hur man skall klara uppgiften att behålla den lilla rest av skoindustri som vi har kvar. Då är det i princip, från ekonomiska synpunkter, tämligen ligkiltigt vilka metoder man använder; om man vill gå subventionsvägen eller vidta handelspolitiska åtgärder. Vi har bedömt det så att subventionsvägen är ineffektiv och olämplig av olika skäl, som jag inte här hinner utveckla. Den handelspolitiska vägen är effektivare och den enda som i praktiken är möjlig att tillgripa. Självfallet undviker vi i det längsta att tillgripa handelspolitiska åtgärder i detta syfte, men det finns situationer då man kan vara tvungen att göra det.

Herr Ullsten säger att detta är ett brott mot vår frihandelsprincip. Det är fullständigt fel. Vi är lika varma anhängare av frihandeln som någonsin. Vi har i det här fallet replierat på bestämmelser av en typ som måste förekomma och på hänsyn som måste kunna tas och som också finns återspeglade i våra olika avtal bl. a. med EG, nämligen säkerhetshänsynen.

Herr Ullsten säger att detta beslut komprometterar vår strävan att hjälpa u-länderna. Det är ett något snett perspektiv på frågan. Vi har, herr Ullsten, en generositet mot u-länderna som är betydligt större än något annat industrilands när det gäller att tillåta import av deras lågprisvaror.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Vi är överens om att vi skall ha en skoindustri, i första hand av försörjningsskäl. Det sade jag också i mitt anförande. Men regeringen står faktiskt ganska ensam bakom idén att klara försörjningsberedskapen just genom att sätta in kvantitativa importrestriktioner.

Jag har inte lyckats hitta någon sakkunnig instans som föreslagit just den åtgärden. Däremot finns det sakkunniga instanser som avrått från den typen av åtgärder. Vi har industriverket som från sina industriella utgångspunkter – man har bedömt frågan från rent svensk utgångspunkt och frågat sig hur man skall rädda den här branschen – säger att importbegränsande åtgärder är verkningslösa. Vi har kommerskollegium som säger att sådana åtgärder strider mot våra internationella åtaganden och av det skälet inte skall tillgripas. Vi har dessutom en försörjningsberedskapsutredning som ganska nyligen sagt att åtgärder av denna typ inte är lämpliga att vidta ens från den försörjningsberedskapssynpunkt som de har att företräda.

Det är alltså regeringen som helt oprovocerat valt en åtgärd för att klara sysselsättningen inom den här lilla branschen med ingrepp som riskerar sysselsättningen inom väsentligt större branscher, där hotet mot sysselsättningen alltså blir väsentligt allvarigare.

Herr handelsministern LIDBOM:

Herr talman! Det är en väldig tilltro herr Ullsten har till möjligheten att penetrera de här problemen från rent tekniska utgångspunkter, en tilltro till den sakkunskap han åberopar i olika sammanhang.

Men nu är detta en politisk fråga och vi kanske får återkomma när riksdagen behandlar propositionen och se om regeringen står så ensam som herr Ullsten påstår. Jag tror dess bättre inte det.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag kan inte förstå att man inte skulle anlägga även tekniska synpunkter på denna fråga. Man måste väl mycket energiskt eftersträva sådana tekniska lösningar som kan förenas med det politiskt lämpliga. Men här har regeringen uppenbarligen – trots att sakkunniginstanserna pekat på alternativ – ändå valt en åtgärd som kan få mycket allvarliga handelspolitiska konsekvenser.

Mot bakgrund av det besked handelsministern lämnade nu senast är den här insatsen ännu mer obegriplig än den tycktes tidigare. Man har alltid utan att vara tvingad till det, därför att det saknades alternativ, efter en rent politisk bedömning ansett det här sättet att reta EG på sig vara det lämpligaste. Det är mycket anmärkningsvärt.

Fredagen den
21 november 1975

*Om följderna av
begränsning av
importen inom
beklädnadsområdet*

Herr handelsministern LIDBOM:

Herr talman! Nej, herr Ullsten, vi har inte bortsett från sakkunskapens synpunkter, men vi har sagt att det till syvende og sidst blir politikernas ansvar att bedöma detta. Vi har gjort bedömningen att detta är den effektiva metoden, som man tyvärr måste använda. Vi har också gjort bedömningen att vi visserligen kunde räkna med en reaktion i omvärlden därför att åtgärder av den här typen alltid är litet trista, men vi får också räkna med en viss sans och måtta, att våra handelspartner inte tillgriper åtgärder som inte står i rimlig proportion till det vi har för oss. Vi har räknat med att det skall lyckas oss att få omvärlden att begripa att skälet här inte är – som för resten herr Ullsten gjorde en utveckling om – att skydda sysselsättningen i skoindustrin utan att skälet är av beredskapsnatur.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Varför hoppas man att våra handelspartner inte skall tillgripa, som handelsministern säger, oproportionerliga åtgärder, när man uppenbarligen själv från svensk sida provocerar just den typen av åtgärder? Vad finns det för anledning för EG att ha överseende med detta när man kan läsa svenska sakkunnigutlåtanden av skilda slag om att helt andra åtgärder hade varit möjliga? Vad har vi för anledning att kräva den generositeten från EG:s sida? Vi har naturligtvis inte alls anledning till det, och vi har nu också fått erfara att EG inte bedömer saken på det sättet utan ser mycket allvarigare på den än handelsministern tycks vilja acceptera.

Herr handelsministern LIDBOM:

Herr talman! Det är inte möjligt att föra den här debatten med enminutersrepliker inom ramen för en fråga.

Det första som skiljer oss åt, herr Ullsten, är att vi har olika uppfattning om vilka alternativ som stod till buds. Regeringen är övertygad om att det, om vi ville lösa problemet effektivt, inte fanns någon annan väg att gå än denna handelspolitiska väg. Där har herr Ullsten en annan mening, men vi får väl återkomma till den debatten med anledning av propositionen.

När det sedan gäller det ståhej som uppstått runt denna åtgärd tror jag faktiskt att det inte gagnar saken att använda så kraftiga överord som herr Ullsten har gjort här. Den senaste tidens utveckling tyder annars på att man internationellt börjar komma till något mer sans och lugn i denna fråga och börjar kunna resonera sakligt om den.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Den senaste tidens händelser tyder på att EG har bedömt det här mycket allvarigare än handelsministern själv gjorde strax efter det att beslutet presenterades – och även efter den första reaktionen från EG-håll. Skall man döma av de varningar som utfärdats både från in-

dustrin och från annat håll är det inte uteslutet att EG kommer att reagera ännu hårdare.

Jag för ett visst väsen om detta i förhoppningen att regeringen skall ta tillbaka sitt beslut; för att vi skall slippa fler repressalieåtgärder från EG i framtiden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om följderna av regeringens beslut om handelspolitiska åtgärder för att klara försörjningsberedskapen

Herr handelsministern LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr *Olof Johanssons* i Stockholm (c) den 13 november anmälda fråga, 1975/76:96, och, anförde:

Herr Olof Johansson i Stockholm har frågat mig om vilka hot om motåtgärder riktade mot svensk export och därmed sysselsättningen inom landet som förekommit från andra länders eller internationella organisationers sida sedan det blev känt att den svenska regeringen beslutat om handelspolitiska åtgärder för att klara försörjningsberedskapen och hur regeringen har bemött sådana hot eller sådan kritik.

Låt mig först säga att regeringen självfallet fortlöpande bemöter kritiken och därmed hotet om motåtgärder. Vi försöker genom våra utlandsmyndigheter och genom andra kanaler förklara för berörda regeringar såväl våra åtgärders säkerhetspolitiska innebörd som det begränsade omfånget de har.

Inga enskilda länder har hotat med motåtgärder. De organisationer jag förstår att herr Johansson syftar på är GATT, EFTA och EG. EFTA behandlar fortfarande det svenska beslutet. Några motåtgärder har inte aktualiserats från GATT- eller EFTA-håll.

EG har för sin del för det första utnyttjat en rättighet som är förutsedd i vårt avtal med EG, nämligen att ta ut tredjelandstull på vissa pappersprodukter för den del av exporten som överstiger det s. k. indikativa taket.

För det andra beslutade kommissionen i tisdags att föreslå EG:s ministerråd att frysa nästa års tillväxt av de svenska pappersplafonderna.

Även dessa åtgärder är – om de sätts i kraft – i överensstämmelse med avtalets särskilda regler rörande pappersexporten men får endast tillgripas i fall av konjunkturella svårigheter inom EG. I själva verket har en åtgärd av just detta slag förutskickats mot de pappersexporterande EFTA-länderna sedan flera månader till följd av den bekymmersamma situationen för pappersindustrin inom gemenskapen.

Kommissionens förslag innebär att Sverige drabbas hårdare än övriga pappersexporterande EFTA-länder. Vi kommer att göra klart för EG att det inte finns några ekonomiska eller andra skäl för en sådan särbehandling av pappersexporten från Sverige.

Nr 27

Fredagen den
21 november 1975

Om följderna av regeringens beslut om handelspolitiska åtgärder för att klara försörjningsberedskapen

Fredagen den
21 november 1975

*Om följderna av
regeringens beslut
om handelspolitiska
åtgärder för att
klara försörjnings-
beredskapen*

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Avsikten med min fråga var att få en officiell och samlad bild av läget vid denna tidpunkt vad gäller reaktionen på regeringsbeslutet om handelspolitiska åtgärder beträffande skoimporten och regeringens kommentarer till dessa. Jag vill tacka handelsministern för svaret på min fråga.

Det är alldeles klart att EG, såsom också framhållits i debatten, har utnyttjat en rättighet som ingår som en del i vårt avtal med EG. Det finns inget annat att göra än att acceptera detta förfarande, som är helt i enlighet med reglerna. Ändå finns det naturligtvis anledning att beklaga den åtgärd som kommissionen föreslog i tisdags, och jag tycker att det är viktigt att ge uttryck för detta. Det är anledning att starkt understryka det som handelsministern sade i slutet av sitt svar, nämligen att vi aldrig stillatigande kan acceptera att vi i det här fallet särbehandlas av EG. På den punkten måste vi protestera, och det är värdefullt att handelsministern så klart understryker detta.

Vi är ofta i debatter om frihandeln benägna att enbart se på dennas positiva sidor och glömma bort att den också har ett pris; och det är uppenbart att en del inte är villiga att betala detta pris. Det kan gälla kostnaderna för försörjningsberedskapen, utan vilken de miljarder vi lägger ned på försvaret är ganska meningslösa. Det kan också gälla strukturpåverkan och koncentrationseffekter på det svenska näringslivet. På grund av konkurrensens inverkan får vårt näringsliv och vår produktion inte alltid en sammansättning som överensstämmer med våra behov. Röststyrkan i debatten om dessa frågor borde sänkas något, och man borde på alla håll åtminstone erkänna att frihandeln har sitt pris. Detta märks mest när vi hamnar i uppfattningar som strider mot dem som omfattas av våra handelspartner.

Dessa negativa sidor hos frihandeln blir särskilt uppenbara i en sådan situation som den som nu föreligger beträffande skoimporten. Det är där fråga om en relativt liten åtgärd. Man kan inte ens tala om restriktioner i sammanhanget, eftersom vi snarast ökar importmöjligheterna under kommande år. Det borde vara självklart för oss att understryka att vi av försörjningsberedskapsskäl måste behålla vår skoindustri. Lika självklart är det att vi måste ha kvar yrkesskicklig arbetskraft inom denna tillverkningsgren. För det kravet behövs minsann ingen sysselsättningspolitisk motivering. Det är även självklart att vi skall hävda vår rätt enligt internationella avtal och våra förpliktelser när det gäller att fullfölja neutralitetspolitiken liksom att vi skall ta konsekvenserna av detta. Handelspolitiska åtgärder är därvid en av de vägar vi kan gå.

Vi får tillfälle att närmare utveckla våra synpunkter på näringspolitiken i samband med att propositionen om dessa frågor behandlas här i riksdagen.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret på min fråga.

*Om följderna av
regeringens beslut
om handelspolitiska
åtgärder för att
klara försörjnings-
beredskapen*

Herr handelsministern LIDBOM:

Herr talman! Efter den föregående ordväxlingen var det givetvis för mig glädjande att höra herr Olof Johansson i Stockholm och konstatera att det finns en gemensam grundläggande syn hos centerpartiet och socialdemokratin inte bara på vår neutralitetspolitik utan också på vad den kräver när det gäller ekonomisk försörjningsberedskap, bl. a. i vad avser det nödvändiga i att vi bevarar en levande skoindustri och det faktum att det finns situationer, där man kan vara tvungen att tillgripa handelspolitiska åtgärder för att försvara sig. Frihandeln är av omistligt värde, men den har, som herr Johansson antydde, sina begränsningar och sina givna villkor.

Syftet med herr Johanssons fråga var att han ville få reda på så mycket som möjligt om dagsläget och reaktionerna i den fråga det gäller, och det är egentligen det som uppkallat mig till att säga ytterligare några få ord.

Låt mig då tillägga, eftersom jag har sett hur man formulerar det, att kommissionen är mycket angelägen om att inte själv gå ut i ett verbalt handelskrig. Kommissionen understryker att den, när det gäller förslaget att frysa pappersplafonderna för nästa år, vill falla tillbaka på konjunkturbestämmelser och att kommissionen sedan lång tid är utsatt för påtryckningar från pappersindustrin i Europa om att hjälpa den i ett utsatt konjunkturläge.

Vi kan inte bestrida att gemenskapen har dessa konjunkturskäl, vilka kommissionen f. ö. ytterst bedömer själv. Det vi kan ha att invända emot i detta läge – det tycks herr Johansson och jag vara överens om – är att kommissionen tydligen ändå psykologiskt har låtit sig påverkas av det här skobråket till att, när kommissionen nu skall skydda den europeiska pappersindustrin, göra åtskillnad mellan olika länder, att gå hårdare fram mot Sverige än mot Norge och Finland. På den punkten har vi anledning att protestera, och det har vi också gjort. Våra beskickningar i berörda huvudstäder har framfört de svenska synpunkterna i dag.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Jag vill mycket starkt understryka att det är viktigt att vi på detta område snabbt får saklig information från handelsdepartementet. Om jag förstått rätt är sådan information på väg. Det förekommer oerhört mycket i denna debatt som jag uppfattar som rena förvrängningar. Ju tidigare man kan bemöta dessa förvrängningar desto bättre är det för den fortsatta diskussionen.

Jag tycker också att det är synnerligen viktigt att diskutera även EG-kommissionens reaktion utifrån nyanserade utgångspunkter. Man vinner enligt min uppfattning ingenting på att vi här i Sverige gör uttalanden som om vi vore våra egna avtalspartner i detta sammanhang och försöker att på något sätt företräda ett EG-intresse eller möjligen ett EFTA-intresse. Det skulle ju kunna ge anledning till ytterligare skärpta åtgärder

från det hållet, som skulle drabba den svenska sysselsättningen. Det är bl. a. därför oerhört viktigt att informationen når ut. Det gäller inte minst u-länderna i detta sammanhang, som har diskuterats mycket. Jag noterar att det inte finns några protester från det hållet. I så fall skulle handelsministern ha redovisat detta i svaret.

Jag noterar också att få protester har riktats mot de bilaterala avtal som u-länderna haft under lång tid men som nu successivt kommer att avvecklas i och med att de får konkurrera inom den totala ramen för skoimporten. I det avseendet hoppas jag att regeringen verkligen – det får vi diskutera närmare då propositionen behandlas – noggrant bevakar u-ländernas intresse inom denna totala ram.

Men här rör det sig som sagt i första hand och i nuläget om en ytterligt viktig informationsfråga.

Herr handelsministern LIDBOM:

Herr talman! Jag vill bara till det sista säga att vi har inom regeringen i hög grad haft u-ländernas intressen för ögonen när vi har utformat beslutet. Detta är så utformat att det, relativt sett, snarare är till fördel för u-länderna än till deras nackdel. Vi kommer också att i hanteringen se till att u-länderna inte kommer i kläm.

När det gäller informationen har tidigare min företrädare på handelsministerposten och senare jag själv försökt bidra med sådan. Handelsdepartementet kommer successivt att lämna alla tänkbara upplysningar.

I likhet med herr Olof Johansson i Stockholm har jag en önskan om en fullständig och nyanserad debatt i detta ärende.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Jag vill bara helt kort tacka handelsministern, i första hand för hans uttalande om informationen, men också för löftet att, som jag tolkar det, vid hanteringen se till att u-ländernas särskilda intressen bevakas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om flygmilitärt samarbete med Norge

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Lövenborgs (vpk) den 21 oktober anmälda interpellation, 1975/76:32, och anförde:

Herr talman! Herr Lövenborg har frågat mig, om jag anser att den i interpellationen beskrivna typen av "flygsamarbete" är förenlig med svensk neutralitetspolitik och om det i interpellationen påtalade förhållandet ger anledning till någon åtgärd från min sida.

Sverige har sedan början av 1960-talet tillsammans med Danmark och Norge arbetat för att öka flygsäkerheten i gränsområdena mellan resp. länder.

Praktiskt har detta samarbete inneburit att ett begränsat antal militära flygplatser, som med något undantag också är upplåtna för civil luftfart, har förberetts för att i första hand kunna utnyttjas av flygplan i nöd. Flygräddningsorgan i de tre länderna skall kunna samverka inom havs- och gränsområdena för att efterforska och rädda flygförare i nöd.

Den mest kritiska delen av ett flygföretag är landningsfasen. I en nödsituation ökar haveririskerna.

För att minska dessa risker för den flygande personalen har en överenskommelse träffats mellan svenska, danska och norska flygvapnen att i begränsad omfattning och på särskilt utsedda flygplatser få genomföra övningsnödlandningar i resp. länder. Beslut om övningslandningar fattas i varje enskilt fall av regeringen efter framställning från resp. land.

Jag vill framhålla att den överenskommelse av flygsäkerhetskaraktär som existerar med våra grannländer inte medger några genvägar för att få tillstånd för utländska militära flygplans tillträde till svenskt territorium samt att "förbjudna områden" inte får överflygas i samband med övningsnödlandningar.

Jag har i min redogörelse för flygsäkerhetssamarbetet med Danmark och Norge uppehållit mig vid åtgärder som underlättar nödlandning på flygfält i annat land. I Östersjöområdet är det däremot inte aktuellt att nödlanda på flygfält i andra länder. Däremot kan det där bli aktuellt att efterforska och rädda nödställda på havet. För att bidra till ökad säkerhet vid flygning över hav och för sjöfarten har Sverige tillsammans med övriga Östersjöstater ingått ett formellt avtal om samverkan och maximalt utnyttjande av tillgängliga räddningsresurser. Gemensamt upplagda och genomförda sjöräddningsövningar har ägt rum exempelvis med Finland och Sovjetunionen. Detta har positivt inverkat på flyg- och sjösäkerheten i Östersjöområdet.

Jag vill slutligen meddela att under årens lopp ett antal verkliga nödlägen har kunnat klaras på tillfredsställande sätt – senast 1973 tvingades ett svenskt Drakenflygplan på grund av motorfel nödlanda i Danmark. Vi har också med framgång kunnat undsätta nödställda människor inom Östersjöområdet.

Aktiv flyg- och sjöräddningstjänst i de former jag har beskrivit strider enligt regeringens bedömning inte mot svensk neutralitetspolitik. Det är min uppfattning att vi skall fortsätta att utveckla flyg- och sjöräddningstjänsten inom angränsande havs- och gränsområden för att rädda människoliv.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Det är säkert inte många vanliga civila människor som känner till detta s. k. flygsamarbete. Själv måste jag erkänna min tidigare okunghet, och jag har testat åtskilliga personer som alla har varit lika frågande inför detta samarbete med NATO:s nordligaste division.

Fredagen den
21 november 1975

*Om flygmilitärt
samarbete med
Norge*

Jag blev någon gång i september uppringd av en mängd människor i Luleå som undrade, om kriget hade brutit ut, eftersom ett stort antal stridsflygplan dånade fram över staden på låg höjd. Man såg också att det inte var svenska plan. De flygintresserade kunde identifiera planen som Starfighters, och för en del klack det till i skallen, att det då måste handla om NATO-plan.

I ett område som Norrbotten, som till stora delar har klassats som militärt skyddsområde, med fotograferingsförbud och andra förbud för dess egna invånare, måste detta självfallet väcka uppmärksamhet. Det bör ingen förvåna sig över, inte ens de militära myndigheterna.

I svaret på interpellationen redogör försvarsministern för det avtal som ligger till grund för händelsen. Det är alltså en överenskommelse mellan svenska, danska och norska flygvapnen om att öva nödlandning i resp. länder.

I svaret sägs också att överenskommelsen "inte medger några genvägar för att få tillstånd för utländska militära flygplans tillträde till svenskt territorium samt att 'förbjudna områden' inte får överflygas i samband med övningsnödlandningar".

Jag har svårt att förstå hur det kan vara möjligt att garantera att så inte blir fallet. Enligt de uppgifter jag har fått har planen i fråga flugit över Luleå, och såvitt jag kan förstå måste man då också ha haft möjlighet att fotografera exempelvis områden som är fotoförbjudna.

Statsrådet uppehåller sig vidare vid de åtgärder som vidtagits när det gäller att efterforska och rädda nödställda på havet. Där finns ett avtal mellan samtliga Östersjöländer, säger han.

Statsrådet anför detta, förstår jag, för att ge intryck av att flygsamarbetet med två NATO-makter, vilket innebär överflygning av svenskt territorium, inte är något märkligare än det sjöräddningsavtal som finns med samtliga Östersjöländer.

Jag förstår tankegången, men jag kan inte dela den. Det måste ändå vara en väsentlig skillnad mellan att NATO-plan flyger över svenskt territorium upprepade gånger per år och att man har ett samarbete med Östersjöländerna för att rädda nödställda på havet. Den typen av samarbete har ju mycket lång tradition och har funnits och fungerat med eller utan avtal. I det fallet kan man på inget sätt påstå att samarbetet skulle kränka vår officiellt proklamerade neutralitetslinje. Det sker ute till havs, och samtliga Östersjöländer deltar.

Jag är självfallet anhängare av att man vidtar åtgärder för att hjälpa människor i nödsituationer, men även med den ståndpunkten anser jag mig ha rätt att betvivla nödvändigheten av att vi har detta flygsamarbete såväl som att resa frågan om det rimmar med vår neutralitet.

Min inställning är den att vi inte bör ha detta samarbete med två NATO-länder, som båda är uppboundna av en militär filosofi som emanerar från Pentagon. Det handlar ju om delar av ett militärblock som skapades under det kalla kriget och som väsentligen styrs av en ledning där USA har ett dominerande inflytande.

Jag finner det djupt olustigt att plan ur NATO-alliansen gång efter annan flyger över Sverige. Utan att slunga ut några direkta anklagelser kan man väl ändå säga att det finns risker för att dessa överflygningar också kan användas i annat syfte än det påstådda.

Statsrådet har inga invändningar mot vare sig principen eller formen för detta flygsamarbete med NATO. Jag vill fortfarande hävda, herr statsråd, att det inte rimmar riktigt bra med den svenska neutraliteten och att det finns risker för att dessa överflygningar kan komma att tjäna ett annat syfte om NATO-strategerna anser att så vore lämpligt.

Jag tycker också att det vore på sin plats att riksdagen fick tillfälle att pröva frågan om det här samarbetet i hela dess vidd.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag blir litet överraskad av herr Lövenborg. Han börjar sitt anförande med att säga att det råder oklarhet kring den här flygverksamheten och att människor frågar sig vad som ligger bakom den. Jag väntade att herr Lövenborg, när han nu fick besked om vad syftet är med dessa flygningar, skulle förklara sig nöjd och inte begära att vi skall avveckla verksamheten. Det är inte möjligt, herr Lövenborg, att både ha kvar verksamheten och avveckla den.

Och nog är det ett något cyniskt resonemang, när man först säger sig vilja slå vakt om flygsäkerheten och sedan förklarar att den omständigheten att två grannländer tillhör NATO – det är ju den grund som herr Lövenborg åberopar – bör göra oss ointresserade av detta samarbete. Jag vet inte vart det skulle föra hän. Då skulle vi självfallet också när det gäller de övningar som har bedrivits i Östersjön, och där svenska militära helikoptrar har medverkat, säga att det är omöjligt att fortsätta samarbetet med hänsyn till att det på den andra sidan förekommer inslag från Warszawapakten eller Sovjetunionen.

Vi skall inte se på de här frågorna på det sätt som herr Lövenborg gör. Det gäller väl ändå i första hand att på bästa sätt försöka lösa det problem som föreligger. Herr Lövenborg är ju liksom jag väl medveten om att flygverksamheten under speciella omständigheter – dåliga väderleksförhållanden – kan vara svår att genomföra och att man behöver ha vissa säkerhetsanordningar. Det måste i alla fall vara en betydande tillgång att veta att blir det dåligt väder på den egna flygplatsen, så har man möjligheter att söka sig någon annanstans. Jag är alltså litet överraskad över att herr Lövenborg inte har dragit konsekvenserna av den positiva inställning som han säger sig ha till den här verksamheten.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag är verkligen inte emot ett räddningssamarbete mellan de nordiska länderna, men jag har ifrågasatt den typ som det här gäller.

Dåligt väder och nödsituationer kan givetvis flygare från samtliga nordiska länder hamna i. Men om vi nu har detta flygsamarbete med våra grannländer enbart från den utgångspunkten, måste man fråga sig varför

Fredagen den
21 november 1975

*Om flygmilitärt
samarbete med
Norge*

Finland inte är med i bilden. Är inte risken lika stor för att finska flygare kan hamna i en nödsituation – eller att svenska flygare kan göra det i norra Sverige och måste söka sig en lämplig landningsplats i Finland?

Vad jag har uppmärksammat är att det är fråga om ett ensidigt riktat flygsamarbete. Enbart det kan faktiskt väcka en del undran. Jag tror ändå att det ur renhetens och neutralitetens synvinkel vore bäst om man slopade den här formen av flygsamverkan. Behövs den inte med Finland så tycker jag inte det finns någonting som säger att man måste ha den när det gäller Danmark och Norge. Vi skall inte urholka vår neutralitet utan bör slå vakt om den.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag är rädd att herr Lövenborg inte riktigt tänker sig in i den verklighet vi lever i. När det gäller våra kontakter med Finland är det självfallet att de är bättre tillgodosedda genom att vi har löst frågan hur vi skall kunna förbättra säkerheten för de flygplan som opererar över Östersjön. Det är vatten som skiljer våra länder, och därmed finns det inte här samma utgångspunkter som när det gäller exempelvis Danmark och Norge. Vi har ju direkt landanknytning med Norge och nästan omedelbar förbindelse med Danmark. Förutsättningarna är således olika.

Men vi skulle inte ha någonting att invända om det kom propåer från finskt håll om att man vill utveckla samarbetet. Även i andra sammanhang tar vi naturligtvis emot flygbesök från Finland på samma sätt som vi tar emot sådana besök från Norge eller Danmark. Det finns ingen åtskillnad i det avseendet. Här gäller det att lösa flygsäkerhetsfrågorna på det mest ändamålsenliga sättet – inte bara att deklarerat en likvärdighet – gentemot resp. länder. Jag tycker att vad jag här har sagt ger uttryck för att detta är vår strävan.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag är tacksam för den redogörelse som jag har fått, och det finns skäl att fundera över den.

Men nog bör väl också statsrådet erkänna att det hela något kompliceras av att de två länder som nu kommer i fråga är NATO-länder, alltså länder som är bundna till ett militärblock. Det måste vara ett något besvärande faktum för oss som neutralt land.

En major vid F 21, som kommenterade detta samarbete, framhöll att det sker "för att så många NATO-flygare som möjligt skall lära sig den svenska basen utantill". Jag anförde detta också i interpellationen. Inte verkar det särskilt tilltalande i fredstid, och vad det kan innebära i händelse av en konflikt ligger ju i öppen dag. Vi är alltså anhängare av svensk neutralitetspolitik, och det är mot den bakgrunden som vi kan reagera mot överenskommelser eller åtgärder som gör att vår trovärdighet som neutralt land kan ifrågasättas.

Jag tycker fortfarande att det finns anledning för statsrådet att något närmare fundera över det flygsamarbete som här sker mellan Sverige och till NATO anslutna länder.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag förstår inte herr Lövenborg när han kommer tillbaka till det förhållandet att de två länderna tillhör NATO och att vi av det skälet inte skulle gå in för att lösa dessa frågor. Det tycker jag är helt orimligt.

Herr Lövenborg vet att de misstankar som han för fram, att vi därmed skulle avslöja några hemligheter eller försvaga vår beredskap, också är helt orimliga. Det finns i dag – detta känner herr Lövenborg till – tekniska möjligheter att följa ett flygplan och se exakt var det färdas. Inte är det så att vi är helt renons på möjligheter att se hur dessa plan utnyttjar det tillstånd de har.

Vidare är det att lägga märke till att landningarna sker på den civila delen av flygplatserna, och det är ju inte några hemligheter som där avslöjas för den som går ned.

Jag tycker faktiskt att herr Lövenborg är överkänslig i denna fråga, och jag förstår som sagt inte varför detta med NATO ständigt skall betonas. Här rör det sig om danska och norska flygförare, och vi har samma intresse för deras vidkommande som för våra egna flygare, att kan vi här i Norden förbättra säkerheten på något område skall vi naturligtvis göra det.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1975/76:88 till jordbruksutskottet

1975/76:89 och 90 till inrikesutskottet

1975/76:91–93 till jordbruksutskottet

§ 6 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna 1975/76: 59–61.

§ 7 Anmäldes och bordlades

Proposition

1975/76:52 med förslag till lag om justitiekanslerns tillsyn m. m.

§ 8 Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1975/76:14 med förslag till skärpt skatt på visst spel i samband med utskänkning av rusdrycker

Justitieukskottets betänkanden

1975/76:12 med anledning av motioner angående återkallelse av körkort

1975/76:13 med anledning av motioner om avkriminalisering av fylleri m. m.

Nr 27

Fredagen den
21 november 1975

Kulturutskottets betänkanden

- 1975/76:11 med anledning av motion om ökat stöd åt idrotten
1975/76:12 med anledning av motioner om bättre offentlig svenska och användande av förkortningar i offentligt tryck
1975/76:14 med anledning av motioner om skydd för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer
1975/76:15 med anledning av motion om viss kostnadskompensation för ägare av byggnad som förklarats som byggnadsminne
1975/76:16 med anledning av motion om en svensk utgåva av Unescos rekommendationer rörande byggnadskultur och bebyggelsemiljö, m. m.
1975/76:17 med anledning av motion om inrättande av en institution för inventering av invandrarkulturen

Utbildningsutskottets betänkanden

- 1975/76:7 med anledning av motion angående utbildningen för personal inom storhushållsektorn
1975/76:8 med anledning av motioner om reservvikarier i skolväsendet
1975/76:9 med anledning av motioner om vissa handikappfrågor
1975/76:10 med anledning av motion om belastningen av vissa anslag vid anställdas sjuk- och graviditetsledighet
1975/76:11 med anledning av motion om tilläggsdirektiv till 1974 års lärarutbildningsutredning beträffande urval till lärarutbildning
1975/76:12 med anledning av motion om linjebenämning för tvåårig trädgårdskurs
1975/76:13 med anledning av motioner om fysisk träning m. m.
1975/76:14 med anledning av motion om översyn av specialkurserna för vårdutbildning

Trafikutskottets betänkanden

- 1975/76:4 med anledning av motioner angående Öresundsförbindelserna
1975/76:5 med anledning av propositionen 1975/76:14 om överlåtelse av viss staten tillhörig fast egendom, m. m.
1975/76:6 med anledning av motioner angående svensk företagsetablering inom charterflygbranschen i Sverige

Jordbruksutskottets betänkande

- 1975/76:14 med anledning av motion om mykotoxinforskning inom foder- och livsmedelsområdet

Näringsutskottets betänkanden

- 1975/76:5 med anledning av propositionen 1975/76:24 om godkännande av en överenskommelse om grundande av Organisationen för järnmalmsexporterande länder jämte motion
1975/76:6 med anledning av motioner om spelautomater

Inrikesutskottets betänkanden

1975/76:10 med anledning av motioner om platsombud inom arbetsförmedlingen, m. m.

1975/76:11 med anledning av motion angående ambuleraande skrivbyråverksamhet

1975/76:12 med anledning av motion om längre tidsintervall mellan antagande och ikraftträdande av arbetsrättslig lagstiftning

1975/76:13 med anledning av motion om sammanförande av den arbetsrättsliga lagstiftningen till en arbetsbalk

1975/76:14 med anledning av motioner om dubbelt medborgarskap

1975/76:15 med anledning av motion om kunskaper i finska språket som merit vid tillsättning av tjänst

1975/76:16 med anledning av motion om översyn av den svenska zigenarpolitiken

Civilutskottets betänkande

1975/76:4 med anledning av propositionen 1975/76:30 om ändring av reglerna för beräkning av låneunderlag i fråga om bostadslån för nybyggnad av småhus

§ 9 Anmäldes och bordlades

Motioner

1975/76:94 av herr *Fälldin m. fl.*

1975/76:95 av herr *Fälldin m. fl.*

1975/76:96 av herr *Larsson* i Staffanstorp och fröken *Hörlén*

med anledning av propositionen 1975/76:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76

1975/76:97 av herr *Hermansson m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:58 om Sveriges anslutning till konvention angående upprättande av ett europeiskt rymdorgan, m. m.

1975/76:98 av herr *Fälldin m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:61 om särskilt investeringsbidrag och statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning

1975/76:99 av herr *Bohman m. fl.*

1975/76:100 av herr *Fälldin m. fl.*

1975/76:101 av herr *Hermansson m. fl.*

1975/76:102 av herr *Helén m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:65 om inriktningen av den ekonomiska politiken

1975/76:103 av herr *Helén m. fl.*

1975/76:104 av herr *Helén m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76

1975/76:105 av herr *Helén m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:61 om särskilt investerings-
avdrag och statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning

1975/76:106 av herrar *Stridsman* och *Johansson* i Holmgården

med anledning av propositionen 1975/76:67 med förslag till terrängkör-
ningslag

1975/76:107 av herr *Rosqvist*

med anledning av propositionen 1975/76:73 om kultur- och fritidsverk-
samhet inom handelsflottan

§ 10 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kam-
markansliet

den 21 november

1975/76:62 av herr *Leuchovius* (m) till herr jordbruksministern om skyl-
digheten att betala kommunal renhållningsavgift:

Lagstiftningen om obligatoriskt kommunalt renhållningsmonopol, som antogs av riksdagen 1970, trädde i sin helhet i kraft den 1 januari 1972. Efter riksdagsbehandling 1974, aktualiserad av motioner, genomfördes vissa ändringar i lagen. Nu gällande lydelse framgår av SFS 1974:1023 och 1024.

Dessutom finns bestämmelser rörande renhållningen i allmänna ordningsstadgan (1956:617), hälsovårdsstadgan (1958:663) och i den med anledning härav av Kungl. Maj:t fastställda normalhälsovårdsordningen (1971:761), i väglagen (1971:948), naturvårdslagen (1964:822) samt lagen (1965:54) om kommunala renhållningsavgifter. Lagstiftningen på området företer således en splittrad bild. Den år 1974 tillsatta utredningen angående översyn av hälsovårdsstadgan skall i vissa avseenden försöka åstadkomma en bättre samordning på detta område.

Kravet på väl fungerande renhållning kan inte ifrågasättas. Däremot kan diskuteras om inte lagreglerna fått en alltför generell avfattning vilket medfört orimliga konsekvenser för glesbygdens invånare. Vid jordbruksutskottets behandling av lagstiftningen år 1974 uppmärksammades speciellt frågan om möjligheten att förenkla hämtningssystemet i glesbygd liksom hälsovårdsnämnds rätt att ge befrielse från förbudet om enskild avfallsbehandling enligt hälsovårdsordningen. Jordbruksutskottet konstaterade att den kommunala renhållningslagen i vissa fall medfört orimliga konsekvenser på landsbygden. De generellt avfattade reglerna och det kommunala monopolet hade ibland lett till konsekvenser som uppenbarligen inte förutsetts vid lagens tillkomst. Utskottet förutsatte att kommun skall kunna på ansökan av enskild medge att denne undantas från det hämtningssystem som tillämpas i kommunen, om det befins

påkallat av lokala förhållanden och det kan ske utan väsentlig olägenhet från hälso- och miljövårdssynpunkt. --- Utskottet förutsätter att kommunerna kommer att handha regleringen av avfallshämtningen på ett smidigt sätt och med stort beaktande av de enskildas önskemål och intressen."

De lättnader för vilka riksdagen mot bakgrunden härav uttalade sig tycks emellertid i stor utsträckning inte ha åstadkommit. De som drabbas av kommunernas kategoriskt generella tillämpning av lagen finner det kränkande att de skall vara tvingade att betala avgifter till kommunen för helt obehövlig sop- och latrinhämtning och att dessa avgifter skall utgå även om det inte finns något som helst avfall att hämta. Detta är stötande för rättskänslan. Och det allvarligaste är att det framför allt är "småfolk" som drabbas, pensionärer i små förhållanden på avlägset liggande egna hem ute i våra skogs- och glesbygder. De kan inte förstå att de inte liksom tidigare skall kunna omhänderha avfallet från det egna hemmet utan att detta skall behöva hämtas och transporteras långa vägar in till centralorten för att där omhändertas på ett - menar de - från sanitära synpunkter betydligt sämre sätt. Att de skall vara förbjudna att elda i sina egna vedspisar med tidningspapper eller pappersavfall, det kan de inte inse. Detta utgör förklaringen till det utomordentligt stora antal indrivningsärenden som förekommer runt om i vårt land. Jag vill nämna att enbart i en enda kommun, nämligen Norrtälje, har antalet betalningsförelägganden uppgått till över 1 000 fall.

En lagstiftning som får sådana konsekvenser är en dålig lagstiftning. Den är inte förankrad i rättsmedvetandet. Det måste vara angeläget för statsmakterna att se till att lagreglerna snarast ändras och ges sådan utformning, att de anpassas till de lokala och individuellt gällande förhållandena. Lagregler avsedda för tätbebyggelse kan få orimliga konsekvenser då de tillämpas med samma hårdhet gentemot enskilda i glesbygden befintliga hushåll.

Mot bakgrund av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr jordbruksministern ställa följande frågor:

1. Vill statsrådet medverka till att utredningen angående översyn av hälsovårdsstadgan får i uppdrag att skyndsamt framlägga förslag till ändringar i hälsovårdsstadgan och renhållningsreglerna i syfte att åstadkomma en rimligare avvägning av gällande lagstiftning och förhindra de stötande konsekvenser som nu visat sig uppkomma?

2. Är statsrådet beredd att, i avvaktan på resultatet från utredningen, vidta erforderliga åtgärder för ernående - inom ramen för nu gällande lagstiftning - av en mer liberal och till lokala förhållanden på glesbygden bättre anpassad dispensgivning?

Nr 27

Fredagen den
21 november 1975

*Anmälan av
interpellation*

Fredagen den
21 november 1975

Meddelades att följande frågor framställdes

*Meddelande om
frågor*

den 21 november

1975/76:119 av herr *Nyquist* (fp) till herr socialministern om placeringen av elever vid ungdomsvårdsskola:

Den nyligen timade synnerligen grova dödsmisshandeln i Uppsala be-
gicks av tre ungdomar, varav två under 18 år (15 resp. 16). Dessa två
ungdomar har under utredningstiden placerats tillsammans på Bärby ung-
domsvårdsskola utanför Uppsala. Detta har skett trots starka protester
från skolans ledning och personal och bl. a. medfört att skyddsombudet
vid skolan ställt sin plats till förfogande. Socialstyrelsen motiverar den
gemensamma placeringen med platsbrist vid andra skolor. Handlägg-
ningen av ärendet reser flera frågor. I en tid då ett antal ungdomsvårds-
skolor lagts ner (bl. a. Morängen utanför Uppsala) förefaller det högst
märkligt att i ett utomordentligt aktuellt fall tala om platsbrist. Det är
vidare uppseendeväckande, att socialstyrelsen trots allvaret i situationen
och trots platsbristen inte föranstaltar om en separering på lämpligt sätt
av de två pojkarna. Enligt uppgift har pojkarna daglig kontakt med va-
randra.

Med anledning av det inträffade vill jag fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att gemensamma placeringar
i likhet med det aktuella fallet skall undvikas?

Vilka åtgärder vidtas f. n. för att häva den uppgivna platsbristen inom
ungdomsvårdsskolorganisationen?

1975/76:120 av herr *Strömberg* i Botkyrka (fp) till herr bostadsministern
om regeringens avgörande av visst planärende:

Riksdagens civilutskott behandlar f. n. proposition 1975/76:1 med re-
dovisning av programskedet i den fysiska riksplaneringen. En viktig fråga
i detta sammanhang är hur jordbrukets intresse skall beaktas. Flera mo-
tioner har tagit upp detta problem i samband med propositionen.

Enligt uppgift i massmedia har regeringen i dagarna avgjort ett plan-
ärende av för jordbruket principiellt intresse i Sävast, Bodens kommun.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga statsrådet:

Av vilket skäl har regeringen avgjort ett ärende av principiell betydelse
för den framtida användningen av jordbruksmark utan att invänta riks-
dagens behandling av propositionen om den fysiska riksplaneringen?

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 15.43.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert